

Legende leverer nye svar til tidens klimakrise

I tre nye oversættelser fra forlaget Virkelig lykkedes det den netop afdøde amerikanske forfatter Ursula K. Le Guin at gøre noget ret fantastisk: at sammenstille spørgsmålet om bæredygtighed med måden, vi fortæller historier på. Et forfatterskab, der var ved at blive glemt, har vist sig at forholde sig utroligt meningsfuldt til spørgsmålet om litteratur og klima

Af Mathilde Moestrup

H

vordan fortæller man bæredygtige historier?

Spørgsmålet kan måske lyde hvinende politisk korrekt. Men amerikanske Ursula K. Le Guin, der for en

uge siden afgik ved døden, bekymrede sig ikke om den slags. I tre nye oversættelser af Karsten Sand Iversen fra hendes fyldige forfatterskab, er der ingen grænser for, hvor langt man kan og bør gå for at redde vores klode fra under-

gangen. Så i stedet for at sætte spørgsmålstegn ved klimakrisen eller ved, om økologisk mælk eller hjemmestrikkede karklude ændrer noget, går Le Guin i et af sine mest afgørende essays til kernen af menneskets økologiske krise: den måde, vi fortæller og altid har fortalt historier om os selv på.

Ursula K. Le Guin er kendt som en produktiv science fiction- og børnebogsforfatter. Men på trods af en del oversættelser til dansk var det første sent i hendes karriere, man begyndte at anerkende forfatterskabets intellektuelle potentiale.

Det har det lille forlag Virkelig rådet bod på. I løbet af de sidste to år har de oversat og udgivet tre af hendes kortere hybridtekster: *Bæreposeteorien om fiktion*, *Sur* og *Akaciefróenes forfatter*; alle bøger, der er fængslende

i deres legende vid, og som forhåbentlig vil være med til at udødeliggøre Le Guin i den danske litterære bevidsthed.

Den bæredygtige samler

Bæreposeteorien om fiktion udkom oprindeligt i 1986 og er den mest klarsynede af de tre udgivelser. Man kunne kalde bogen et essay, eller måske nærmere en poetologisk tekst, altså en slags metatekst som reflekterer over, hvordan andre litterære tekster udformes.

I *Bæreposeteorien om fiktion* gør Le Guin det, vi ofte gør, når vi taler om, hvad der er naturligt for menneskene: hun går tilbage til jægersamlersamfundet. Her fremhæver hun samlerdelen som den altafgørende handling for menneskets overlevelse og livsførelse, før vi begyndte at dyrke jorden.

Jægeren, derimod, den der gik ud for at jage en mammut, mens de andre samlede bær, gjorde det først og fremmest af kedsomhed eller for at have en historie at fortælle. Og for at blive hyldet som helt, når han kom tilbage.

Og fordi historien om manden med spyddet, der henter byttet hjem, er bedre end fortællingen om at samle ét bær, og et til bær, og et til bær, ser vi i dag for os fortællingen om spyddet som fortællingen om menneskehedens første objekt. Men hvad nu hvis bæreposen, behol-

deren, som man for eksempel putter nødder og bær i, i virkeligheden var menneskehedens første og altafgørende objekt, spørger Le Guin (sammen med flere historikere)?

»Vi har alle hørt alt om alle de kæppe og spyd og sværd, de ting man kan slå og pirke og banke med, de lange, hårde ting, men vi har ikke hørt om tingen at putte ting i, beholderen til den beholdte ting. Det er en ny historie. Det er nyt. Og alligevel gammelt.«

Det var samleren, ikke jægeren, der gjorde jægersamlersamfundet bæredygtigt, argumenterer Le Guin. Alligevel var det fortællingen om spyddet, der vandt.

Bærepose og spyd

Med bæreposen og spyddet som sit essays grundlæggende rekvisitter og metaforer kommer hun vidt omkring i sin kun 14 sider lange tekst. F.eks. afslører hun vores heltefortællinger gennem historien om Heltemandens Opstigning, som hun også senere kalder »dræberhistorien«. Til gengæld fremhæver hun romangenren som et muligt eksempel på en »fiktionens bærepose«, en form, der kan rumme det modstridende, men også hjælpen, medicinen:

»Jeg vil gå så langt som til at sige at romanens naturlige, rette, passende form kunne

Le Guin skriver let og tankevækkende. Men hun er også svær, fordi hendes skrift kræver noget af sin læser; den kræver, at man tænker med, at man tænker i nye baner.

Foto: Laura Anglin

være en sæk, en pose,« skriver Le Guin. »En roman er en medicinbylt der rummer ting i et særligt, magtfuldt forhold til hinanden og til os.«

Det er sådan, hun skriver: let og tankevækkende. Hendes analyser er kortfattede og præcise som den ovenstående. Men Le Guin er også svær, fordi hendes skrift kræver noget af sin læser; den kræver, at man tænker med, at man tænker i nye baner.

Jeg har kaldt *Bæreposeteorien om fiktion* for et poetologisk essay i mangel på bedre. Men egentlig har bogen også noget politisk, noget manifestagtigt, over sig. Den tvinger en til at reflektere over måden, vi fortæller historier på, og over, om historien om spyddet, om heltemandens historie som skabelon for vores civilisations narrativer, har været med til at skabe den klimakrise, vi i dag befinder os i.

På ekspedition til Sydpolen

En anden af udgivelserne fra Virkelig, bogen *Sur*, sætter bedre ord på, hvad det er for en slags politik eller kunstsyn, Le Guin lægger for dagen. *Sur* er en kort, veloplagt rejsefortælling, der oprindeligt udkom i 1982. Titlen skal ikke forstås som det danske tillægsord, men derimod det spanske navneord, der betyder syd.

I den 30 sider lange rejseberetning følger man nemlig ni fiktionelle, sydamerikanske kvinder, der som de første nogensinde i begyndelsen af 1900-tallet rejser til Sydpolen. Bogen fremstår som en aldrig publiceret redegørelse for rejsen skrevet af en af kvinderne. Der er kort over rejsen, datoer og henvisninger til både tidligere og senere ekspeditioner.

I *Sur* lykkes det for Yelcho-ekspeditionen, som den kaldes, at ankomme til Sydpolen den 22. december 1909, altså tre år før nordmanden Amundsens første og verdenskendte ekspedition i 1912.

Hvis man ser bort fra en gruppe talende adeliepingviner, er *Sur* udformet således, at den godt kunne have fundet sted. Kvinderne efterlader sig nemlig ingen spor, de hejser ikke et flag, og de fortæller ikke nogen om deres bedrifter, da de kommer tilbage. Tavsheden forklæres af fortælleren:

»Tit er heltemodets bagside nu også temmelig trist. Det ved kvinder og tjenestefolk. De ved også at heltemodet måske ikke er mindre virkeligt for det. Men bedrifter er mindre end mænd tror. Det store er himlen, jorden, havet, sjælen.«

Ligesom i *Bæreposeteorien om fiktion* pilles

heltenarrativet fra hinanden af *Surs* fortæller. Senere beder hun også læseren om ikke at fortælle hr. Amundsen, at de var på Sydpolen før ham, da han ville blive »frygtelig forlegen og skuffet«. Der er en listig form for humor i sådanne kommentarer; en humor, der går igen gennem hele beretningen.

Sur's fortæller er nemlig aldrig krigerisk eller hånlige over for historiens store helte. Men hun er bevidst om, at hendes ekspeditions virksomhed er undergravende for dem. Hun er nemlig ikke interesseret i at rivalisere, har intet begær efter at blive en del af historien. Og netop fordi Yelcho-ekspeditionen er lige glad med heltemod og berømmelse, får den Amundsen og alle andre hyldede opdagelsesrejsende til at fremstå latterlige.

Et opgør med helten

Da kvinderne i *Sur* ankommer til Hut Point-halvøen på Antarktis, har Scott-ekspeditionen (der aldrig vendte tilbage) efterladt »et tarveligt rod« af køddåser, kiks og hundelorte. »Husførelse, det uendeliges kunst, er ikke en håndtering for amatører,« kommenterer fortælleren kækt og tematiserer på den måde både miljøbevidsthed og kønsroller i én vending.

Surs fortæller vil ikke hverken be- eller afkræfte Scotts og Amundsens historiske bedrifter. Hun vil ikke nødvendigvis affeje alle helteberetninger, alle fortællingerne om spyddet. Men i fortællingen om den aftryksløse, 'bæredygtige' rejseberetning ligger også altid en latent kritik af de store helteberetninger. Det er i dette interessante paradoks, Le Guin skriver.

Havde *Sur* været en lang roman, ville man helt sikkert være blevet træt af dens overbærende tone. Man ville utvivlsomt få lyst til at ruske den chilenske fortæller og bede hende om at tage æren for sine egne bedrifter eller i hvert fald forholde sig til, hvilke konsekvenser det har at fortælle om dem.

Men fordi bogen er så kort, som den er, forbliver denne legende holdning forfriskende. Man har overskud til bagefter at gøre sin frustration produktiv og spørge: hvorfor tage æren for at nå et sted hen? Er der overhovedet nogen ære at tage? Burde man ikke nærmere være benovet?

Det er denne omvendning i vores syn på verden, der er interessant hos Le Guin, dette konstante »hvad nu hvis?«. Hvad nu hvis Sydpolen i virkeligheden blev opdaget af en gruppe sydamerikanske kvinder, der ikke efterlod sig spor? Hvad nu hvis den måde, vi har

fortalt historier på, kunne gøres anderledes? Hvad nu hvis forestillingen om bedrifter og heltemod slet ikke betød så meget?

Hvis pingviner kunne skrive

I den tredje Le Guin-udgivelse, *Akaciefrøenes forfatter*, sættes denne type spørgsmål virkelig på spidsen. Her bliver man i løbet af teksten præsenteret for forskellige uddrag fra det opfundne Tidsskrift for Therolingvistisk Forening.

Thero betyder bæst eller vildt dyr på græsk, og det er forskning i dyrenes skriftsprog, der er udgangspunktet for tidsskriftet. For eksempel har nogle myrer skrevet muligvis revolutionære, muligvis systembekræftende, tekster på indersiden af nogle afkimeede akaciefrø – om det er det ene eller det andet, afhænger af, hvordan man oversætter det, og at man ikke laver en »etnocentrisk fortolkning«.

Hele ideen om et tidsskrift for therolingvistisk forskning er selvfølgelig lidt fjollet. Men så er det heller ikke mere fjollet. For denne uventede måde at surre kultur og natur sammen på er også overvældende, ja ligefrem rørende.

En professor i therolingvistik, der har forsket i 'pingvinsk' citeres f.eks. for at have udtalt, at »kejserringvinens litteratur er lige så afskrækkende, lige så utilgængelig som selve Antarktis' frosne hjerte.«

Lagt i munden på en fiktionel forsker lykkes det Le Guin med denne sammenligning at fremstille, hvor både smuk og gådefuld

naturen kan forekomme mennesket. Både fordi den måske har sin egen særlige logik eller kunst, som vi ikke forstår. Men også fordi, vi er nået til et punkt, hvor vi er så godt som ude af stand til at betragte naturen som andet end en ressource.

Klimakriseromanen?

I et interview med den indiske forfatter Amitav Ghosh i Los Angeles Review of Books i efteråret efterlyses »The Great Climate Change Novel«. I amerikanske film er vi de seneste år blevet præsenteret for den ene undergangsfortælling efter den anden, argumenterer artiklen – men hvor er det store litterære romanværk, der intenst beskæftiger sig med verdens økologiske krise?

Svaret på dette spørgsmål handler selvfølgelig først om fremmest om de meget forskellige muligheder for fremstilling, romanen og filmen rummer. Men måske findes klimakriseromanen simpelthen ikke, fordi det ikke er romangenren, der er i stand til at behandle klimakrisen litterært.

Det kan der jo være mange grunde til. Men en kunne være, at den slags fiktion, Le Guin taler om i *Bæreposeteorien om fiktion*, netop ikke er den store, bastante kraftpræstation af en bog, som romanen ofte er.

Godt nok taler hun varmt om romanen som bæreposer, men både *Sur* og *Akaciefrøenes forfatter* er eksempler på en type tekst, der får lov til at fabulere og finde på, men som samtidig, i kraft af deres korte længde, står frem med en lethed, der hverken er udmattende eller belærende. Man efterlades i stedet med de tanker, teksterne har sat i gang.

Så selvom Le Guin beskriver romanen som en »medicinbylt«, så er det i sidste ende hendes egne korte tekster, der fremstår som litterære antidoser til den uhyrlige omgang med naturen, der har ført til vor tids største krise.

Det er nemlig meget store og smukke tanker, der er på spil i disse tilsyneladende undseelige tekster, og de er hermed anbefalet til alle, der interesserer sig for klima, litteratur og formeksperimenter.

kultur@information.dk

'Bæreposeteorien om fiktion', 'Sur' og 'Akaciefrøenes forfatter' af Ursula K. Le Guin. Oversat af Karsten Sand Iversen. Forlaget Virkelig, 2016 & 2017.

Et enestående overblik over en skelsættende periode i dansk politik

Information

Imponerende og veloplagt værk

Politiken

Jyllands-Posten

Berlingske

Kristeligt Dagblad

Altinget

Esben Schjørring og Michael Jannerup:

VÆRDIKÆMPERNE – Slaget om danskernes sjæl. VK-regeringerne 2001-2011.

GYLDENDAL